

Aktivita: AKO IŠLO VAJCE NA VANDROVKU

Autor:

Ing. Daniela Domčeková, Stredoslovenské múzeum v Banskej Bystrici

Cesta na kurikulum:

PREDMET	ROČNÍK	TEMATICKÝ CELOK
Prírodoveda	4. ročník ZŠ	• Človek a jeho životné prostredie

Minutáž: 2 vyučovacie hodiny

Potrebujem: 4 druhy vajčiek s označením 0, 1, 2, 3; obrázky rôznych spôsobov chovu sliepok uvedené v prílohách; vyfúknuté vajčeka podľa počtu žiakov; farebná guma; nožnice; disperzné lepidlo (Herkules); zemina na kvety; semenka trávy, pažitky alebo žeruchy

Provokačná myšlienka: V EÚ je v neprirodzených klietkových podmienkach chovaných takmer 250 miliónov nosníc – sliepok určených na znášanie vajec. V úzkych klietkach má každá nosnica priestor menší ako hárok papiera A4. Nemôže tu vykonávať žiadnu zo svojich prirodzených potrieb. Pobyt v preplnených klietkach spôsobuje sliepkam fyzické utrpenie. A práve od sliepok z klietkových chovov pochádza väčšina vajec, ktoré kupujeme.

Krok po kroku:

1. Žiakom ukážeme vajčieko (môže byť aj vyzdobené, vid' tvorivé dielne na záver). Spoločne so žiakmi mu môžeme vymyslieť meno. Všetci poznáme koniec jeho príbehu – putovalo, putovalo, až prišlo na náš stôl a stalo sa výbornou maškrtou, či už ako omeleta alebo súčasť chutného koláča. Odkiaľ ale prišlo a aká bola jeho cesta k nám? Spoločne so žiakmi sa pokúsime napísať resp. povedať jeho príbeh „od konca k začiatku“. Na záver príbehu žiakov požiadame, aby podľa svojich vlastných predstáv opísali, ako to asi vyzerá v takých veľkochovoch nosníc. Ako teda naše vajčieko prišlo na svet, kto boli a ako žili jeho rodičia.
2. V ďalšej časti žiakom ukážeme obrázky klietkového chovu (príloha 1) a opíšeme im ako to v skutočnosti v takom chove vyzerá. Na záver sa ich spýtame, či to môžeme my sami nejako ovplyvniť a či existuje aj nejaké iné riešenie, resp. alternatíva klietkového chovu nosníc. Po krátkej diskusii im ukážeme aj obrázky z podstielkového, voľného a ekologického chovu (príloha 1). Pri všetkých typoch sa porozprávame o výhodách aj nevýhodách. Ako zdroj základných informácií vám posluží príloha 2.
3. Žiakom rozdáme 4 druhy vajčiek s rôznymi číselnými kódmi tak, aby boli zahrnuté všetky 4 kategórie – 0, 1, 2, 3. Spýtame sa ich, ako sa tieto vajčeka od seba navzájom odlišujú (kódom). Čo znamená kód na vajčiekach, čo nám môže povedať? Vysvetlíme im, že čísla na vajčiekach znamenajú spôsob chovu, z ktorého vajčieko pochádza (tieto informácie nájdete v prílohe 2). Môžeme si teda sami vybrať, aké vajčeka si kúpime a tým nepriamo ovplyvniť aj množstvo veľkochovov klietkového typu.
4. Na záver aktivity si žiaci vyrobia svoje vlastné vajčieko na vandrovke, ktoré doputovalo až k nim. Z vyfúknutého vajčieka opatrne odrežeme vrchnú časť. Celé vajčieko pevne prilepíme na kruhový podstavec z lepenky alebo gummy. Na povrch vajčieka nalepíme z rôznofarebnej gummy tvár (oči, nos a ústa, obočie atď.). Dovnútra vajčieka nasypeme zem a semenka trávy príp. pažitky alebo žeruchy. Vajčieko potom postavíme na okno a polievame. Po čase vajčieku zo semienok narastú vlásky.

Námety pre zábavno-poučné vyučovanie s témou ekologickej stopy
Aktivita: AKO IŠLO VAJCE NA VANDROVKU
Autor: Ing. Daniela Domčeková, v rámci súťaže Hodina s Ekostopou
Téma: Nákup a vybavenie
Stupeň: ZŠ

www.ekostopa.sk

Príloha 1 Obrázky rôznych spôsobov chovu sliepok

Námety pre zábavno-poučné vyučovanie s témou ekologickej stopy
Aktivita: AKO IŠLO VAJCE NA VANDROVKU
Autor: Ing. Daniela Domčeková, v rámci súťaže Hodina s Ekostopou
Téma: Nákup a vybavenie
Stupeň: ZŠ

www.ekostopa.sk

Námety pre zábavno-poučné vyučovanie s témou ekologickej stopy
Aktivita: AKO IŠLO VAJCE NA VANDROVKU
Autor: Ing. Daniela Domčeková, vrámci súťaže Hodina s Ekostopou
Téma: Nákup a vybavenie
Stupeň: ZŠ

www.ekostopa.sk

Námety pre zábavno-poučné vyučovanie s témou ekologickej stopy
Aktivita: AKO IŠLO VAJCE NA VANDROVKU
Autor: Ing. Daniela Domčeková, v rámci súťaže Hodina s Ekostopou
Téma: Nákup a vybavenie
Stupeň: ZŠ

www.ekostopa.sk

Príloha 2 Fakty o vajčkách

Nosnice sú sliepky určené na znášanie vajec (na rozdiel od brojlerov, čo sú kurčatá určené na spracovanie mäsa). Pochádzajú z kury bankivskej, voľne žijúcej v pralesoch. K ich domestikácii došlo pred niekoľkými tisíckami rokov, no stále nestratili mnohé zo svojho pôvodného správania a inštinktov.

Čo patrí k prirodzeným potrebám sliepok?

- Vo vhodných podmienkach sa nosnice čulo pohybujú, hrabú, vyhľadávajú potravu a mávajú krídlami.
- Prachovým kúpeľom si udržiavajú perie v dobrej kondícii.
- V noci spávajú na vyvýšenom mieste aby sa chránili pred predátormi.
- Pred znáškou majú silnú potrebu vyhľadať bezpečné miesto a postaviť si hniezdo.

Na to všetko majú vytvorené najlepšie podmienky v ekologických chovoch. Aj ďalšie alternatívne systémy chovu, ako je voľný či podstielkový chov, vytvárajú nosniciam podmienky, v ktorých môžu realizovať svoje potreby, i keď nie v takej miere ako v ekologickom chove.

Spôsob chovu nosníc

Podľa podmienok, v akých sú nosnice chované a v akej miere môžu realizovať svoje prirodzené potreby, delíme systémy chovu do štyroch základných skupín:

- V **klietkovom chove** sú nosnice natlačené v preplnených klietkach so životným priestorom menším ako hárok papiera A4 pre nosnicu. Klietky sú uložené v dlhých radoch a v minimálne troch poschodiach nad sebou – batériách. Systémy batérií sú umiestnené v halách s umelým intenzívnym osvetlením, ktoré svieti až 17 hodín denne, pretože svetlo podporuje znášanie vajec. Sliepky sú v halách držané jeden rok na umelých medikovaných krmných zmesiach bez toho, aby čo len na chvíľu zhladli prirodzené svetlo alebo zelenú trávu. Nemajú možnosť rozvíjať nič zo svojich prirodzených potrieb ako hrabanie, klovanie, hniezdenie alebo rozťahnutie krídel. Po roku znášania vajec sú sliepky vyskladnené a usmrtené!
- **Podstielkový chov** predstavuje na pomyselnom rebríčku uspokojovania potrieb sliepok prvý stupeň nad klietkovým chovom. Nosnice sú tu chované vo veľkých halách na podstielke. Už samotná neprítomnosť klietok predstavuje pre ne obrovskú úľavu. Vďaka tomu môžu realizovať potrebu pohybu, majú tu biele, priestory pre prašný kúpeľ a hniezda.
- Ďalším typom chovu je **voľný chov**, alebo chov s voľným výbehom. Chovné priestory sú tu podobné tým z podstielkových chovov, no nosnice majú navyše možnosť výbehu vo vonkajších priestoroch, na tráve a čerstvom vzduchu.
- Štvrtým typom chovu je **ekologický chov**, niekedy označovaný ako Eko, Bio, či organický. Chovatelia pri týchto chovoch musia splniť veľmi prísne podmienky, aby vôbec dostali certifikát oprávňujúci predávať ich produkty pod jedným z týchto označení (u nás sa oficiálne používa označenie Bio). Podmienky sa týkajú mnohých oblastí, ako napríklad vlastnosti chovných priestorov, počtu nosníc na veľkosť pôdy a veľmi dôležité sú podmienky týkajúce sa stravy nosníc. V tomto type chovu je všetko prispôbené tak, aby sa podmienky chovu čo najviac priblížili prirodzeným potrebám nosníc. Predstavuje najvyšší štandard chovu nosníc a je pre ne najvhodnejší.

Značenie vajec

Spôsob chovu nosníc by mal byť slovnou vyznačený na obale od vajec. Okrem toho každé vajce musí byť označené rozlišovacím kódom, z ktorého veľmi ľahko môžeme vyčítať spôsob

chovu. Stačí, ak vieme narátať do troch. Hneď prvé číslo na kóde prezrádza v akom systéme chovu bolo vajce vyprodukované:

- 0** – Ekologický chov (Bio) - najvyšší stupeň uspokojenia nosníc
- 1** – Voľný chov
- 2** – Podstielkový chov
- 3** – Klieťkový chov – najnepriaznivejší systém chovu

Vajcia s kódom začínajúcim na niektoré z čísiel 0, 1, 2, teda pochádzajú zo sliepok chovaných v lepších podmienkach a s väčším rešpektom k ich potrebám. Naopak, kód začínajúci číslom 3 značí, že vajce pochádza od nosnice chovanej v nevyhovujúcich podmienkach.

Príklad rozlišovacieho kódu: **2SKVK37**. Číslica 2 na začiatku kódu udáva, že vajce je z podstielkového chovu. Ďalšie údaje v kóde presnejšie lokalizujú chovnú stanicu: **SK** znamená, že chov sa nachádza na území Slovenska, **VK** znamená Veľký Krtíš, **37** udáva presné číslo chovu vo Vekom Krtíši.

Dobrá správa je, že už aj u nás na Slovensku dostať kúpiť v mnohých predajniach potravín vajcia z alternatívnych chovov. Väčšina ľudí už nemusí kupovať vajcia od sliepok uväznených v úzkych klieťkách. Máme na výber. Kúpou vajec z podstielkových, voľných alebo ekologických chovov prispievame k zmenšeniu utrpenia nosníc a k väčšiemu rešpektovaniu ich prirodzených potrieb.

Ako je to v našich obchodoch?

Názov	Reakcia na dotazník	Vyjadrenie spoločnosti	Odpovede na otázky
Jednota BA	Odpovedali na dotazník	—	<ul style="list-style-type: none"> • Zásady CSR: nie • Vajcia z klieťkového chovu: 65 % • Vajcia z podstielkového chovu: 35 %
Tesco	Odpovedali na dotazník	—	<ul style="list-style-type: none"> • Zásady CSR: áno • Welfare zvierat v CSR: áno • Vajcia z klieťkového chovu: 86 % • Vajcia z podstielkového chovu: 14 %
Metro	Odpovedali na dotazník (apríl 2008)	—	<ul style="list-style-type: none"> • Vajcia z klieťkového chovu: 98 % • Vajcia z podstielkového chovu: 2 %
Carrefour	Odpovedali na dotazník	„Predaj vajec z podstielkového chovu sme zaviedli na jeseň 2007, pričom predpokladáme, že ich podiel na celkovom predaji v roku 2008 bude 5 %.“	<ul style="list-style-type: none"> • Vajcia z klieťkového chovu: 100 %

Lidl	Odpovedali na dotazník	„Musíme uspokojovať dopyt našich zákazníkov, ktorí sú v súčasnosti zameraní na nízke ceny. Keď sa to zmení, zmeníme tiež našu ponuku.“	• Vajcia z klieťkového chovu: 100 %
Ahold (Hypernova)	Odmietli odpovedať, pretože Ahold odchádza zo slovenského trhu. (V novembri 2007 toto rozhodnutie prehodnotili a zostávajú na Slovensku).	Počiatkové stanovisko: „Nie. Rozhodnutie sme učinili a nebudeme ho meniť.“ Stanovisko z apríla 2008: „Radi vyplníme dotazník. Uvedieme vajcia z neklieťkových chovov a budeme informovať zákazníkov.“	—
Kaufland	Odmietli odpovedať. Vyjadrili záujem o informácie.	„Neposkytujeme tento druh informácií, ale budeme radi, ak nás budete o tejto téme informovať“.	—
Billa	Odmietli odpovedať	Bez uvedenia dôvodu	—

(Poznámka: tabuľka aktualizovaná k dátumu 23.4.2008)

Ako čítať označenie na slepačích vajciach

Námety pre zábavno-poučné vyučovanie s témou ekologickej stopy
Aktivita: AKO IŠLO VAJCE NA VANDROVKU
Autor: Ing. Daniela Domčeková, v rámci súťaže Hodina s Ekostopou
Téma: Nákup a vybavenie
Stupeň: ZŠ

www.ekostopa.sk